

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปี พ.ศ. 2540 ที่กำหนดให้มีคลื่นความถี่วิทยุชุมชนขึ้นในการนี้ วัตถุประสงค์ถือว่าเป็นชุมชนหนึ่งที่มีบทบาทเผยแพร่ธรรมะสู่สาธารณชนที่นอกจากเผยแพร่ธรรมผ่านเอกสาร ตำรา หนังสือธรรมประเภทต่าง ๆ แล้ว ในเมื่อมีคลื่นวิทยุขึ้นมาก็ถือว่าเป็นโอกาสที่จะใช้สื่อนี้เผยแพร่ธรรมะทางอากาศ ทำให้มีจุดแข็งในการเผยแพร่ศาสนา มีผลให้เกิดความเข้าใจอันดี ส่งผลให้เกิดสันติภาพในกายและจิตใจ

เอกสารแผนการปฏิบัติตามนโยบายประจำปีงบประมาณ ในส่วนที่เกี่ยวกับพันธกิจว่าด้วยการบริการวิชาการแก่สังคม ซึ่งพันธกิจนี้ถูกกำหนดขึ้นตามปฐมพจน์แห่งการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่า

“จรต ภิกขเว จาริกं พุชชนหิตาย พุชชนสุขाय โลกานุกมฺปาย อคฺคทาย หิตาย สุขाय เทวมนุสฺसानิ มาเอเคน เทว อคมิคฺคต เทเสถ ภิกขเว ทุมมํ อาทิกุลฺยาณํ มชฺเชกคฺคฺยาณํ ปริโยสานคฺคฺยาณํ สาคฺคํ สพฺพญฺชนํ เกวลปริปฺปญฺณํ ปริสุทฺธํ พุรุมฺจิริยํ ปกาเสถ”

คุณภิกษุทั้งหลาย พวกเธอทั้งหลาย จงจาริกไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข เพื่อสังคม สงเคราะห์แก่ชาวโลก อย่าไปในสถานที่เดียวกันสองรูป ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอ จงแสดงธรรมให้ไพเราะในเบื้องต้น ในท่ามกลาง และในที่สุด พร้อมทั้งแสดงธรรมด้วยอรรถและพยัญชนะ (อรรถ คือ เนื้อหาของธรรมะ พยัญชนะ คือ ภาษาที่เหมาะสมกับระดับสติปัญญา)” ให้ครบถ้วนบริบูรณ์ จงประกาศพรหมจรรย์ (การปฏิบัติตามหลักธรรม) เพื่อความบริสุทธิ์ ปราศจากกิเลสได้หมดสิ้น¹

หลักการนี้ นำมาร้อยคำให้จำได้ง่ายว่า ชี้แจงให้ชัด ปลูกใจให้ปฏิบัติ ฝึกหัดให้อาจหาญ แสดงหลักการด้วยอารมณ์ที่เบิกบาน จะเห็นได้ชัดเมื่อฟังพระเทศน์หน้างานศพ พระจะพรรณนาสรรพคุณ คุณประโยชน์ของผู้ตาย เป็นการประกาศการงาน คุณความดี แม้แต่การทำสาธารณประโยชน์เล็ก ๆ น้อยก็ยังนำมาเซ่ช่องสรรเสริญแล้ว และมีคนติดตามดูการบำเพ็ญคุณความ

¹ วิ.ม. (ไทย) 4/32/40.

ดีของเขาจึงโยงเรื่องรพคุณของผู้นั้นเข้าหาหลักธรรม เรื่องอนิจจังบ้าง เรื่องสังขธรรมแห่งชีวิตบ้าง เมื่อวงศ์ญาติของเจ้าภาพงานนั้นได้ฟังจะรู้สึกว่าเขาเป็นบุคคลสำคัญในสายตาคนทั่วไป ก็มีคนมองเห็นคุณงามความดีของผู้ตายอยู่บ้าง ทั้งนี้ก็ไม่ใช่อะไร แต่ก็เพื่อปลอบโยนญาติพี่น้องให้ม่กำลังจิต เปิดใจให้ยอมรับเสียก่อน จึงนำหลักธรรมเข้ามาปลุกฝัง คนเราเมื่อจิตดี อารมณ์ดีแล้วจึงพร้อมที่จะรับญาติ รับความรู้ รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ๆ ได้ จะดูได้จากมีสีหน้าเบิกบาน ดูท่าบอคนุญที่พร้อมที่จะรับ ประการที่ควรตรวจคเวนคือการกล่าวสรรพโทษของผู้ตาย เพราะเขาผู้นั้นหมดคดีหมดโทษ หมดภัยแล้ว

การเผยแพร่ธรรมมีหลายวิธี หนึ่งในนั้นคือวิธีเผยแพร่ธรรมทางวิทยุ วิธีการแบบนี้วิทยาลัยสงฆ์ดำเนินการมาแล้ว 7 ปี แต่ไม่มีการสำรวจ ไม่มีการประเมินผลจากผู้จัดรายการและฟังรายการ ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นเรื่องจำเป็นยิ่งที่ในการที่จะได้รับรู้ผลการดำเนินงานการเผยแพร่ธรรมผ่านสื่อวิทยุ เพราะเป็นวิธีการประเมินสำรวจตรวจสอบการดำเนินงาน โครงการ กิจกรรมของหน่วยงาน องค์กร หรือส่วนบุคคล ไม่โดยธรรมชาติก็โดยบังคับ โดยธรรมชาตินั้น เรามาคิดดูใกล้ๆ ตัวเรา หากจะประกอบกิจการใด ก็ต้องคิดคำนวณถึงผลดีผลเสีย ถ้าเป็นเงินก็ต้องมองถึงการคุ้มทุน ได้กำไร ถ้าเป็นอารมณ์ ก็ต้องมองถึงความคุ้มค่าทางกายภาพและทางจิตใจ ถ้าดำเนินการโครงการนั้นไปในท่ามกลางความเสี่ยง ก็จะมีผลต่อความมั่นคงในชีวิต ถ้าไม่มีความเสี่ยงหรือเสี่ยงน้อยก็จะมีผลต่อความคุ้มค่าในชีวิต ฉะนั้น การดำเนินงานโครงการเผยแพร่ธรรมโดยผ่านสื่อวิทยุของสถานีวิทยุนี้ ก็เช่นเดียวกันย่อมมีความเสี่ยงหลาย ๆ ด้านทั้งด้านการเงิน บุคคล สารระของรายการ ความน่าเชื่อถือ ความนิยม ความพึงพอใจ การเพิ่มสมาชิกของผู้ฟังรายการ เป็นต้น

แนวคิดตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยชื่อว่าด้วย การบริการวิชาการแก่สังคม ภารกิจนี้วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราชผ่านการประเมินคุณภาพภายนอกด้วยค่า 2.59 ในระดับดี ในปี พ.ศ. 2551 ค่า 2.38 ในระดับดี โดยภารกิจด้านการบริการวิชาการแก่สังคมนี้ วิทยาลัยสงฆ์ได้เต็มเต็มจำนวน (5 เต็ม) นับว่าอยู่ในเกณฑ์ที่พึงพอใจของผู้บริหาร คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการทุกท่าน สถานีวิทยุวิทยาลัยสงฆ์นี้ตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2547 ที่คลื่นความถี่ FM 90.50 MHz โดยกำหนดเป็นปรัชญาของสถานีวิทยุว่า **คลื่นแห่งธรรมะ สาระความรู้ และความบันเทิง** แสดงให้เห็นว่า รายสถานีวิทยุแห่งนี้ เน้นหนักด้านรายการธรรม ดังนั้น จึงทำให้เราแบ่งอัตราส่วนเวลาตามปรัชญาว่า

รายการธรรมะ 50 %

สาระความรู้ 20 %

ความบันเทิง 30%

ในการประกอบการตามพันธกิจดังกล่าวนี้ ทำให้สังคมได้รับประโยชน์ สร้างความเข้าใจอันดี ระหว่างสังคมนิกายศาสนา สังคมสงฆ์ สังคมชาวบ้าน เป็นการศึกษาเรียนรู้โดยฐานความรู้จากการทำงานได้อย่างดี ทั้งนี้สถานีวิฑูย์ได้ฝึกฝนอบรมนิสิต อาจารย์ เจ้าหน้าที่ทำหน้าที่บริการสังคม และได้รับการตอบสนองด้วยดีตลอดมา

ในจังหวัดพิษณุโลก มีสถานีวิฑูย์กระจายเสียงพระพุทธศาสนาของวัดต่าง ๆ ทั้ง 7 แห่ง นับเป็นอีกองค์กรหนึ่งในการเผยแพร่ธรรมะ มีการปรับปรุงและพัฒนาทั้งศักยภาพในด้านการบริหาร และพัฒนารูปแบบเชิงนโยบายอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้ ตั้งอยู่บนนโยบายหลักในการเป็นสถานที่ที่สามารถตอบสนองความต้องการ และสร้างคุณประโยชน์ให้กับสังคม โดยได้มีการผลิตรายการวิทยุที่มีจุดมุ่งเน้นให้บริการความรู้ด้านศาสนาแก่ประชาชน มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและความรู้อื่น ๆ ให้แก่ประชาชน สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติของการวิจัยในด้านการพัฒนาเยาวชนให้มีคุณธรรม จริยธรรม

ในการวิจัยนี้ นับตั้งแต่ดำเนินการมาในปี 2547 ยังไม่มีการประเมินการดำเนินงาน ซึ่งย้ายสถานที่ตั้งมา 3 ครั้งแล้ว โดยครั้งแรกตั้งสถานที่ที่ตำบลวังพิกูล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ห่างจากใจกลางเมืองพิษณุโลก 15 กิโลเมตร แต่มีปัญหาอุปสรรคคือสถานีไวไฟไกลทำให้ผู้จัดรายการไปมาลำบาก และหากคนไปจัดรายการ จึงย้ายไปตั้งไว้ ณ อาคารเรียนวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช ภายในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ในปี 2550 และจะย้ายไปตั้งอยู่อาคารเรียน 4 ชั้น ของวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช ตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ใกล้กับที่ตั้งเดิมประมาณ 500 เมตร ซึ่งจะทำการย้ายเครื่องไปตั้งอยู่ในอาคารแห่งใหม่นี้ ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2552

ด้วยความเป็นสถานีวิฑูย์พระพุทธศาสนา อยู่ในฐานะสื่อซึ่งแตกต่างจากสื่อวิทยุทั่วไป ที่เน้นการบริการด้านสาระและข้อมูลด้านศาสนา นับเป็นเป้าหมายที่สำคัญเพื่อเผยแพร่ข่าวสารและองค์ความรู้ที่หลากหลายเข้าสู่ชุมชน นอกจากนี้สื่อวิทยุยังมีรายการให้เลือกรับฟังมากมาย หากดำเนินรูปแบบเฉพาะทางวิชาการอื่น ๆ ที่ไม่เน้นรายการธรรมะแล้ว อาจส่งผลกระทบต่อด้านลบเท่ากับด้านบวก หมายถึงกลุ่มคนที่เข้าถึงและรับฟังรายการจะกลายเป็นกลุ่มเฉพาะรูปแบบการรายอย่างใดอย่างหนึ่ง อาจจะไม่เป็นผลดีต่อพระพุทธศาสนาโดยตรง จึงสมควรมีรายการธรรมะซึ่งเป็นอัตลักษณ์

* ในเขตจังหวัดพิษณุโลก มีสถานีวิฑูย์วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช สถานีวิฑูย์วัดสันติวัน สถานีวิฑูย์วัดหนองพยอม สถานีวิฑูย์วัดกระบังมังกคาราม สถานีวิฑูย์วัดกรับพวงเหนือ สถานีวิฑูย์วัดชุมพลศรี สถานีวิฑูย์วัดเนินกลุ่ม สถานีวิฑูย์วัดเจติยยอดทอง

ของวิทยุพระพุทธศาสนาโดยแท้ แล้วคณะกรรมการบริหารสถานีดำเนินการอย่างไร มีผลสัมฤทธิ์เพียงใด ผู้ฟังมีความต้องการหรือพึงพอใจอย่างไร ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผลการดำเนินงานนี้

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย :

- 1.2.1 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารการดำเนินงานเผยแผ่ธรรมะทางวิทยุพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
- 1.2.2 เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานเผยแผ่ธรรมะสถานีวิทยุพุทธศาสนาวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
- 1.2.3 เพื่อเปรียบเทียบผลการดำเนินงานกับตัวแปรอิสระที่ได้รับจากการฟังรายการระหว่างกลุ่มตัวแปรสถานภาพ อายุ และการศึกษา

1.3 สมมติฐานในการวิจัย :

รายการธรรมะในสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาหลายแห่งในจังหวัดพิษณุโลก เสนอรายการไปตามที่เจ้าของสถานีหรือผู้ออกรายการมีความถนัดอยู่แล้ว เช่นว่า ผู้ใดที่มีความถนัดบรรยายธรรมตามแนวพระสูตร ก็ใช้พระสูตรเป็นหลักแล้วเล่าเรื่องนั้นไปตามที่ตนเองถนัด พระภิกษุบางรูปถนัดเรื่องแห่ก็ใช้การร้องแห่นั้นแหละเผยแผ่ตามเนื้อหาธรรม อาจจะเป็นเรื่องพิธีกรรมมาก สาระนั้นก็จริง แต่การร้องแห่นั้นทำให้คนรื่นเริงบันเทิงใจ คนที่มีทุกข์อยู่แล้วก็คลายทุกข์ ยิ้มได้ มีความรู้ พึงพอใจ และต้องการฟังรายการอื่น ๆ เพิ่มเติม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเพศ อายุ วุฒิการศึกษาตลอดถึงอาชีพ

1.4 ขอบเขตของการวิจัย :

- 1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา
 - 1) ด้านสภาพการทั่ว
 - 2) สภาพการบริหารการเผยแผ่ธรรมะ
 - 3) ผลการดำเนินด้านลักษณะรายการ
 - 4) ผลด้านความรู้ความพึงพอใจที่ได้รับจากการฟังรายการ
 - 5) ความต้องการรายการและเนื้อหาที่เผยแผ่
- 1.4.2 ขอบเขตประชากรและกลุ่มประชากร
 - 1) ประชากร
 - (1) ผู้จัดรายการวิทยุ จำนวน 20 ท่าน

(2) ผู้รับฟังรายการวิทยุ	จำนวน 500 ท่าน
2) กลุ่มประชากร	
(1) ผู้จัดรายการวิทยุ	จำนวน 20 ท่าน
(2) ผู้รับฟังรายการ	จำนวน 100 ท่าน
- 1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ผู้รับฟังรายการ
1) อำเภอเมืองพิษณุโลก	จำนวน 300 ท่าน
2) อำเภอบางกระทุ่ม	จำนวน 100 ท่าน
3) อำเภอวังทอง	จำนวน 100 ท่าน
- 1.4.4 ขอบเขตด้านตัวแปร
- 1) ตัวแปรอิสระผู้ฟังรายการ คือ สถานภาพ อายุ และวุฒิการศึกษา
 - 2) ตัวแปรตาม คือ ลักษณะรายการ ความรู้ที่ได้รับจากการฟังรายการ - ความพึงพอใจต่อการรับฟังรายการ - ความต้องการต่อการรับฟังรายการ
- 1.4.5 ระยะเวลา
- ระยะเวลาการวิจัย ตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2552 – วันที่ 30 กันยายน 2552

1.5 คำนิยามที่ใช้ในการวิจัย :

ผลการดำเนินงาน หมายถึง ความสำเร็จของการดำเนินงานที่ผ่านมาและเป็นไปตามแผนงานการบริหาร การควบคุมดูแลให้เป็นไปตามระเบียบทางราชการ ตลอดจนการวัดความพึงพอใจ ความต้องการความจากการฟังรายการ

สถานีวิทยุ หมายถึง สถานีวิทยุจัดตั้งขึ้นและดำเนินการโดยวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช ร่วมกับวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช หมายถึง วิทยาลัยสงฆ์ที่ตั้งอยู่และดำเนินการโดยวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต ระดับปริญญาตรี สังกัดการบริหารของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1.6 ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย :

- 1.6.1 ได้ทราบสภาพการบริหารของสถานีวิทยุพระพุทธรศาสนา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
- 1.6.2 ได้ทราบผลการดำเนินงานการเผยแพร่ธรรมะสถานีวิทยุพระพุทธรศาสนา
- 1.6.3 เกิดการบริการวิชาการแก่สังคมตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยสงฆ์
- 1.6.4 เกิดการเผยแพร่ธรรมะของคณะสงฆ์จังหวัดพิษณุโลก

- 1.6.5 เกิดการประชาสัมพันธ์วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
- 1.6.6 สถาบันการศึกษา หน่วยงานทางศาสนาและราชการที่จะนำผลการวิจัยไปใช้
- 1.6.7 เกิดการส่งเสริมงานกิจการคณะสงฆ์กับสำนักงานพุทธศาสนาจังหวัดพิษณุโลก